

SFAH**SFAH
Generalforsamling**

**30. april 2011
i ABAs lokaler,
Nørrebrogade 66D, 2200
København N
Kl. 18-19.45**

1. Valg af dirigent og referent
2. Bestyrelsens beretning
3. Fremlæggelse og godkendelse af årsregnskab
4. Indkomne forslag: Forslag til vedtægtsændringer
5. Valg
 - A) Valg af bestyrelsesmedlemmer samt suppleanter
 - B) Valg af revisor samt revisorsuppleant
6. Eventuelt

Ad 1. Mads Einar Nielsen blev valgt som dirigent, Christoph Klingner blev valgt som referent.

Ad 2. Formand Martin E.O. Grunz kunne for 2010 berette om et tendentielt faldende medlemstal (ca. 100 fordelt over to år), hvor den tvungne digitale online-tilgængeliggørelse af SFAHs virksomhed, herunder *Arbejderhistorie*, og finanskrisen formodes at være stærke bevæggrunde til, at SFAH vælges fra som en direkte kontaktflade. Der er igangsat en større brugerundersøgelse og folderproduktion med henblik på både at holde eksisterende medlemmer og målrette medlemshvervningen, herunder på uddannelsessteder og især universiteterne.

SFAH har været aktive formidlere med visninger af arbejderfilm i Valby og Århus, rundvisninger i Arbejdermuseets særudstilling om Den finske borgerkrig, uddelingen af Arbejderhistorieprisen 2010 til Tine

Jensen for specialeafhandlingen “*Et æble om dagen...*”. En undersøgelse af landarbejdernes sundhedsforhold i relation til kost og ernæring i perioden cirka 1880-1910 fra Københavns universitet samt 40 års-jubilæumsarrangement i december 2010. SFAHs hjemmeside, nyhedsbrev og Facebook-profil bruges til annoncering af arrangementerne.

SFAH arbejdede i 2010 også hen imod udgivelsen af Knud Knudsens disputats *Dansk fagbevægelse frem til 1950 – fra arbejdets perspektiv* ved Aalborg Universitet i forbindelse med hans forsvar den 18. februar 2011. Projektet blev fuldt finansieret.

Bestyrelsen har holdt fem møder og blandt andet arbejdet hen i mod forslag til vedtægtsændringer.

I december 2010 blev der afholdt en jubilæumsreception i ABAs lokaler i anledning af selskabets 40 års fødselsdag med bl.a. Henning Grelle som taler.

Anette Eklund Hansen kunne på redaktionens vegne berette om “et meget fantastisk år” for *Arbejderhistorie* i 2010. Temaudgivelserne 3/2009-3/2010 om hhv. klasseanalyser og arbejderhistorie, Arbejderkvinder i 100 år og 1968 – og efter, har været succeser. Artikelproduktionen er høj, og redaktionen er tilfreds med planerne for 2011, der blandt andet byder på et tema-nummer om politisk turisme sammen med vores svenske pendant. Afslutningsvis blev det bemærket: “Det går rigtig godt!”

De fremmødte medlemmer pegede på, at bestyrelsen fortsat og mere aktivt skal modarbejde det faldende medlemstal med arrangementer, publikationsvirksomhed og pr. Der skal tages højde

for publikums forventninger og forudsætninger, og al aktivitet skal ses som en bred indgang til SFAH.

Ad 3. Kasserer Jesper Jørgensen fremlagde årsregnskabet – udsendt som bilag til invitationen til generalforsamlingen – og knyttede et par kommentarer til det. 2010 var økonomisk set et lille år med en årsomsætning på ca. 500.000 kr. (2009: 800.000 kr.) og et årsresultat på -9.601 kr. Dette kan til dels føres tilbage til faldende medlemskontingenter, salg af publikationer og en omlægning af tilskud fra Forsknings- og Innovationsstyrelsen. Desuden har SFAH været udsat for et (politianmeldt) tyveri af portokassen (frimærker) på små 10.000 kr. Egenkapitalen er dog stadigvæk på plussiden med 125.473 kr.

Årsregnskabet blev godkendt af forsamlingen.

Ad 4. Næstformand Mads Einar Nielsen motiverede ændringsforslagene til vedtægter med bl.a. en opstramning af de eksisterende vedtægter samt klare oplysninger om processer vedrørende beslutninger i selskabet.

Efter en livlig debat om ændringsforslag og diskussion af især §§ 3-5 blev SFAHs nye vedtægter godkendt af generalforsamlingen.

Ad 5. Følgende ny- og genopstillede kandidater blev valgt til bestyrelsen: Søren Kolstrup, Darius Monfared, Mads Einar Nielsen, Thomas Wegener Friis, Martin O.E. Grunz (suppleant) og Morten Møller (suppleant). En aktuel liste over samtlige bestyrelsesmedlemmer offentliggøres på selskabets hjemmeside.

Følgende genopstillede kandi-

dater blev valgt som revisorer og revisorsuppleant: Henning Grelle, Knud Holt Nielsen og Lars K. Christensen (suppleant).

Ad 6. Henrik Olsen og Reinout Bosch kunne orientere om opstart af Arbejderhistorisk Cirkel på Københavns Universitet. Cirklen har allerede holdt to arrangementer med hhv. Anette Tengberg og Claus Bryld og der efterlystes aktuelt en oplægsholder til et arrangement om fagbevægelse og solidaritet. Cirklen kan kontaktes ved at sende en e-mail til: Arbejderhistoriskcirkel@gmail.com.

Afgående formand Martin O.E. Grunz ønskede Arbejderhistorisk Cirkel held og lykke. Han takkede for de år han havde siddet i bestyrelsen og ønskede SFAH og den nye bestyrelse det bedste.

Ny chef på Arbejdermuseet/ABA

Den mangeårige direktør for Arbejdermuseet Peter Ludwigsen, der med fusionen også blev direktør for den samlede institution Arbejdermuseet/ABA, takkede i foråret af. Hans efterfølger på posten er historikeren Louise Karlskov Skyggebjerg. Hun har tidligere i 1997-2001 været ansat på Arbejdermuseet som studentermehjælp og i 2002 som museumsinspektør. Fra 2002-2004 var hun ansat i KAB Bygge- og Boligadministration. Fra 2004 og frem til i år har hun været museumsinspektør og souschef på Danmarks Tekniske Museum. Og fra foråret 2011 har Louise Karlskov Skyggebjerg altså fået overdraget

nøglerne til chefkontoret på Arbejdermuseet/ABA.

Kommende konferencer

Rosa Luxemburg

5.-6. oktober 2011 afholder Internationale Rosa-Luxemburg-Gesellschaft en konference med hovedtemaerne "Rosa Luxemburg og Verdenspolitikken" og "Rosa Luxemburg og Rusland". Konferencen afholdes på RGASPI (Det Russiske Statsarkiv for Socialpolitisk Historie) i Moskva.

Tilmelding til Ito Narihiko (ito-lux248@nifty.com), eller Ottokar Luban (oluban@gmx.de). <http://www.internationale-rosa-luxemburg-gesellschaft.de/html/ankundigungen.html>

Komintern og Danmark

Arbejdermuseet/Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv og Center for Koldkrigsstudier på Syddansk Universitetet afholder den 16.-17. september konferencen:

"Komintern og de dansk-sovjetiske relationer".

Konferencen finder sted på Syddansk Universitet i Odense. Konferencensprog er dansk og russisk.

http://www.sdu.dk/Om_SDU/Institutter_centre/C_koldkrig/Aktiviteter/Komintern

Need to Know

Det polske Institut for National Erindring (IPN) og Center for Koldkrigsstudier på Syddansk Universitetet afholder den 8.-9. november konferencen:

“Need to know: Intelligence and politics. Eastern and Western Perspectives”

Konferencen afholdes i Bruxelles. Konferencensprog er engelsk. Det er vigtigt at tilmelde sig i god tid, hvis man ønsker at deltage som tilhører.

Program findes på

http://www.sdu.dk/Om_SDU/Institutter_centre/C_koldkrig/Aktiviteter/Need+to+Know

International Conference on Labour and Social history

I dagene 29. september til 2. oktober 2011 afholdes den 47. Linz conference. Denne gang med titlen:

“Is one world possible? Practices of “International Solidarity” and “International Development”.

Konferencen er bygget op over panelerne:

I: Concepts, outline and practices of Solidarity and Development

II: Labour as a governmental actor)

III: Labour as a societal actor

IV: Social movements: Solidarity Movements, Solidarity Brigadists, and Liberation Movements as actors

Program og tilmelding findes på: <http://www.ith.or.at>

Forskning

MEGA² – halvvejs fremme

Den samlede udgave af Marx’ og Engels’ værker, Marx-Engels Gesamtausgabe eller MEGA², udkom forrige sommer med sit 57. bind, og er dermed

nået halvvejs. Siden hen er det 58. bind udkommet, og to nye er planlagt til 2011. Det, der giver MEGA² en særlig plads i arbejdet med at gøre de efterladte skrifter tilgængelige, er, 1) at alle efterladte skrifter, artikler manuskripter, udkast og forskellige notater udgives; 2) at udgivelsen foretages på de originale sprog, de to forfattere anvendte. Navnlig Engels var interesseret i at kontrollere oversættelserne af deres tekster til andre sprog; 3) at teksternes udvikling analyseres fra de første overvejelser vedr. en afhandling til den endelige form i publikationen – dvs., at alle ændringer foretaget undervejs i processen dokumenteres; 4) i et særligt afsnit – tekst-historien – beskrives omstændighederne ved tekstens udarbejdelse og dens umiddelbare ekko i oversættelser og genoptryk.

Mens Engels’ og Marx’ tekster gengives på de originale sprog, dvs. ca. 60% på tysk, 30% på engelsk, 5% på fransk, de sidste 5% på forskellige sprog, så er introduktionerne til de enkelte bind og det videnskabelige apparat – herunder teksthistorierne – dvs. de af udgiverne udarbejdede tekster skrevet på tysk.

Den nuværende udgave har en lang forhistorie. De første forsøg på at publicere en samlet udgave af Marx’ værker går tilbage til 1850’erne. Den første MEGA udkom i overensstemmelse med en beslutning truffet af Kommunistisk Internationale i 1920’erne og 1930’erne. Der udkom imidlertid kun 13 af de ca. 40 planlagte bind. Den nye MEGA – MEGA² – begyndte at udkomme i 1975. Med Sovjetunionens og DDR’s sammenbrud var der en overhængende fare for, at udgivelsen ville gå i stå, men det lykkedes at finde frem til en løsning

på problemerne ved at “afpolitisere” udgivelsen og føre den videre som akademisk udgave. Som den første MEGA udkommer også MEGA² i flere afdelinger: 1) værker, artikler og udkast (32 bd.), 2) Kapitalen med forarbejder (15 bd.), 3) korrespondance (35 bd.) og 4) excerpter, lister, notitser og marginaler (32 bd.).¹

Fire afdelinger

Første afdeling indeholder alle værker bortset fra *Kapitalen*; 19 af de planlagte 32 bind er udkommet, otte er under udarbejdelse, og de sidste fem venter. I anden afdeling kommer Kapitalen og de hidtil ikke trykte manuskripter til denne. Manuskripterne fylder mere end de egentlige tre bind af *Kapitalen*. Det sidste manglende delbind (II/4.3) i denne afdeling er planlagt til at udkomme i 2011.

Tredje afdeling indeholder korrespondancen dels mellem Marx og Engels, dels med andre brevskrivere, i alt ca. 14.000 breve. Ca. halvdelen af disse har været udgivet før; afdelingen er planlagt til 35 bind, af hvilke 12 er udkommet, to udkommer formentlig i 2012, yderligere fem bind er p.t. under udarbejdelse.

Fjerde afdeling skal omfatte 32 bind. 11 er udkommet, og et bind er klar til at udkomme i løbet af de næste måneder. 16 er for tiden under bearbejdning.

Nye tekster

Udgvnen begyndte at udkomme for 35 år siden, og om alt går vel, vil den være afsluttet om 30 år. Det medfører visse begrænsninger, idet de først udkomne bind er “forældede”, for så vidt som der er fundet og findes nye tekster af Engels og Marx. Navnlig er flere nye breve, hvoraf nogle er indholdsrigt, frem-

draget. En ny gennemgang af det foreliggende materiale har ført til nye fund: adskillige artikler af Engels og Marx kommer nu til at indgå i udgivelsen under deres navn. Arbejdet i forbindelse med udgaven har altså givet ny indsigt i forfatternes produktion.

Disse nye resultater kommer til at indgå i de mere populære værkudgaver. Der arbejdes således med at forny den tyske Marx-Engels-Werke og afslutte den italienske Marx-Engels-Opere. Af andre store udgaver kan nævnes den kinesiske med foreløbig over 20 bind. Der er fornuft i udgive MEGA.

MEGA² er planlagt til at omfatte 114 bind – imidlertid består tre bind i II. afdeling af flere delbind, således at II. afdeling med en vis ret kan hævdes at omfatte 23 bind og ikke de 15, som den officielt består af. Det har skabt lidt forvirring i tidens løb – som også andre oplysninger om udgavens omfang. Oprindeligt var den planlagt til 100 bind, og skulle have været afsluttet i år 2000. Men allerede før Sovjetunionens og DDR's sammenbrud var det dels blevet klart, at udgaven ikke ville blive færdig i år 2000, dels at den ville fylde mere end oprindeligt planlagt. Det skyldtes især overvejelser vedrørende, hvilket stof der skulle inddrages i udgivelsen. Hvilke overvejelser det drejede sig om, fremgår klart af et prøvebind for de påtænkte nye bind med marginalier i Marx' og Engels' bøger.² Denne udvidelse blev dog opgivet allerede før 1989, og efter nystruktureringen af MEGA² i 1990 har omfanget af udgaven ligget fast: der skal udkomme 114 bind og alle skriftlige efterladenskaber af Marx og Engels vil blive publiceret i disse bind.

De oprindelige udgivere, insti-

tutterne for marxisme-leninisme i Moskva og Berlin, søgte at inddrage forskere også fra vestlige lande i arbejdet og udgav med det formål to prøvebind, hvori de beskrev arbejdet med de efterladte manuskripter, der på det tidspunkt langt fra var kendt.³ De ukendte manuskripter, var bl.a. manuskripterne til *Kapitalen* og så godt som hele materialet i fjerde afdeling; de ligger for en stor dels vedkommende i Amsterdam, men en betydelig del findes i Moskva, hvor det daværende IML havde ydet en stor indsats for at indsamle manuskripterne. Det tyske socialdemokrati, som indtil 1930'erne forvaltede dem, gav tilladelse til at de måtte affotograferes. Det var heldigt, fordi en del af de originale manuskripter forsvandt i 1933. Da nazisterne fik den politiske magt i Tyskland, måtte socialdemokratiets arkiver, herunder Marx' og Engels' efterladenskaber, skjules og smugledes til København og Paris for endelig at lande i Amsterdam.

Mens korrespondancen mellem Marx og Engels stort set har været kendt siden 1912, og siden hen også deres korrespondance med andre, er brevene *til* dem for den overvejende dels vedkommende ukendte. Selv i første afdeling viser det sig, findes hidtil ukendte publikationer: det drejer sig i første række om deres journalistiske arbejde lige fra bidrag i "Neue Rheinische Zeitung" til "New York Tribune". Der er allerede udkommet en række tidligere ukendte artikler af såvel Marx som Engels, fundet i "New York Tribune" under udarbejdelsen af MEGA².

Det var på et hængende hår, at MEGA² kunne fortsætte efter 1990. Naturligvis havde de to institutter for marxisme-leninisme,

der brugte enorme ressourcer på at udarbejde denne udgave, til-delt den en politisk funktion. Denne kom specielt til udtryk i introduktionerne til de enkelte bind og delvis i noterne til de enkelte tekster i bindene. Det var klart, at denne politiske tilgang ikke kunne videreføres, men også en betydelig uvilje mod i det hele taget at fortsætte udgaven gjorde sig gældende. Imidlertid anerkendte en tysk videnskabelig kommission, at udgaven bortset fra introduktioner og til dels noter var på et højt videnskabeligt niveau og burde videreføres. Forudsætningen var dog, at den skulle "akademiseres", dvs. den bastante (og ensidige) politiske udlægning af teksterne måtte bortfalde. Marx og Engels skulle forstås ud fra deres samtid. Det har vist sig at være en fordel, selv om en total afpolitisering af Marx og Engels naturligvis ikke er mulig og heller ikke har været tilsigtet.

En ny struktur

I 1990 oprettedes en ny udgiverkomite, Internationale Marx Engels Stiftung (IMES), med hovedsæde i Amsterdam. IMES består af medlemsinstitutioner i Rusland, Nederlandene og Tyskland. I de første mange år lykkedes det specielt for IISG i Amsterdam at skaffe betydelige midler fra forskellige kilder, herunder også fra en fond under EU – Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv, Arbetarrörelsens Arkiv och Bibliotek i Stockholm og forskellige danske fagforbund ikke at forglemme. I USA har udarbejdelsen af et bind i fjerde afdeling opnået betydelig økonomisk støtte fra en videnskabelig fond til. I 1992 indgik IMES en aftale med det Berlin-Brandenburgische Akademie der Wis-

senschaften om udgivelsen af MEGA². Omkring årtusindskiftet flyttedes IMES' sekretariat fra Amsterdam til Berlin og MEGA arbejdsgruppen under Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften har siden koordineret hele arbejdet med udgivelsen.

I begyndelsen af 1990'erne udkom nogle bind udarbejdet af redaktører i Sovjetunionen og DDR men i overensstemmelse med de nye retningslinjer.⁴ Årene mellem 1993 og 1998 blev brugt på at samarbejde de udarbejdede manuskripter med de nye retningslinjer for udgivelsen og til en adaptivering af det foreliggende materiale til de dengang aktuelle tekniske muligheder. I modsætning til det optimistiske perspektiv, IMES udviklede i begyndelsen af 1990'erne, ifølge hvilket 2. afdeling ville være afsluttet omkring år 2000, og 1. afdeling omtrent ville være nået lige så langt, indtrådte en længere pause i udgivelsen; IMES producerede i disse år et tidsskrift, MEGA-Studien, med adskillige relevante artikler og mindre meddelelser. Flere af artiklerne var udarbejdet under arbejdet med kommende MEGA-bind. Fra 1998 er der udkommet et til to bind årligt, i alt 18 bind. I 2011 er det planen, at det sidste delbind fra II. Afdeling skal udkomme, og dermed vil et nyt bemærkelsesværdigt delmål være opnået. Udover det er der varslet om udgivelse af to bind fra hhv. 3. og 4. afdeling, således at der ved udgangen af 2011 i alt vil være udkommet 60 bind. Der er dog lang vej igen inden 1. afdeling vil være afsluttet..

Internationaliseringen

Der fandtes i 1990'erne i IMES et stærkt ønske om at udvide

grundlaget for MEGA² – det vil være fordelagtigt, hvis den kunne internationaliseres, hvorved mentes, at der skulle ned sættes arbejdsgrupper i forskellige lande med henblik på at udarbejde bind, foruden det fortsatte arbejde fra grupperne i Moskva og Berlin. Det er lykkedes at oprette flere udgivergrupper; specielt japanske forskere har medvirket aktivt ved flere allerede udkomne bind i 2. afdeling. Der findes en lang og stærk tradition på japanske universiteter for at arbejde med især Marx. En af de japanske grupper består af medarbejdere fra forskellige universiteter i Tokio, en anden er placeret ved universitetet i Sendai, som blev ramt hårdt af katastrofen i marts 2011. Endvidere arbejdes der på bind i USA, i Danmark og Tyskland. Flere af disse bind er nået langt i processen, og de første er annonceret til at udkomme i 2012. Grupperne er selvfinansierede, dvs. de er økonomisk uafhængige af IMES, mens en yderligere gruppe ved universitetet i Bremen finansieres af universitetet.

Det er et vigtigt aspekt ved disse uafhængige, selvfinansierede grupper, at de har en indflydelse på den videnskabelige bearbejdelse af teksterne. Den geografiske spredning af medarbejdere betyder, at forskellige videnskabelige traditioner kommer til at spille en rolle i forbindelse med udarbejdelsen af noter og introduktioner, hvorved ikke kun et enkelt mønster for interpretationen kommer til at gælde, ikke kun en enkelt stats videnskabelig-teoretiske tradition vil dominere.

Digitalisering

IMES har taget et nyt skridt ind i den digitale tidsalder. Det er

næppe muligt at producere en så stor udgave uden at reagere på et teknologisk gennembrud som digitaliseringen af trykte tekster betyder. Det er da også sket til trods for at IMES' ressourcer er begrænsede (se indlæg af Regina Roth "MEGA digital – Økonomiske tekster af Karl Marx på Internettet" i dette nummer).

Grundlag for nye udgivelser

Intentionen med MEGA² er at danne grundlaget for udgivelsen af værkudgaver på forskellige sprog og i det hele taget være udgangspunktet for oversættelser og enkeltudgaver af tekster af Engels og Marx. Endvidere skulle udgaven danne grundlag for en intensiv videnskabelig beskæftigelse med og diskussion af Marx' og Engels' efterladte skrifter. Det har aldrig været meningen, af MEGA skulle erstatte værkudgaver som hhv. Marx Engels Werke eller Marx Engels Collected Works. Det er derfor, at MEGA² publicerer *alt* hvad Engels og Marx har efterladt sig, at *alt* gengives på de oprindeligt brugte sprog, at de originale manuskripter, hvor sådanne findes, gengives i deres helhed med alle de variationer, manuskripterne indeholder, at alle tekster – trykte som utrykte – gengives sammen med en præcis udarbejdet teksthistorie, så læserne har mulighed for at vurdere en given teksts placering i dens historiske sammenhæng. Alle tekster kommenteres udførligt, herunder med korte personbeskrivelser og præcise bibliografiske data til de i teksten eventuelt omtalte avisartikler og andre udgivelser – det indebærer ofte et stort søgearbejde, fordi mange personer aldrig er blevet kendt og derfor ikke har efterladt sig spor i den

tilgængelige litteratur. Ligeledes er aviser ofte ikke mere tilgængelige. Men så vidt det har været muligt at finde disse oplysninger, er de en del af bindene. Det gør MEGA² bind til et godt grundlag for andre udgivelser.

Det har sat sig spor i en samarbejdsaftale med et fransk projekt, som arbejder på at udgive en stor Marx-Engels-udgave, *Association Grande Edition Marx-Engels* (GEME). De to udgiversekskaber stiller gensidigt resultaterne af deres arbejde til rådighed for hinanden og understøtter derudover konkrete opgaver i forskningsarbejdet. En tilsvarende aftale er afsluttet med det kinesiske institut til oversættelse og udgivelse af Marx' og Engels' værker. Af den værkudgave, som bygger på MEGA², er der allerede udkommet 21 bind. Samarbejdet skal i fremtiden intensiveres, således at den kinesiske udgave bliver ajourført i overensstemmelse med de udkomne og kommende bind. Også i Italien arbejdes der af forskellige grupper intensivt på at afslutte den i sin af det kommunistiske forlag Riuniti påbegyndte omfattende værkudgave af Marx og Engels, nu under udnyttelse af MEGA² resultater. I Rusland, Korea, Japan og Brasilien er der udkommet forskellige udgaver og arbejdes der videre på grundlag af MEGA².

Betydningen af brugs- eller værkudgaverne er voksende. I Tyskland bruger de store forlag Suhrkamp og Reclam den akademiske udgave, altså MEGA², som grundlag for deres tekstudgaver. Den vigtigste udgave er imidlertid Marx-Engels-Werke (MEW), fordi den er den mest omfattende udgave og fortsat udvides med nye tekster. Den udgives af Karl Dietz Verlag, der og-

så arbejder intensivt på at genoptrykke alle bind og lader dem revidere på grundlag af de udkomne bind af MEGA² og andre nyere forskningsresultater. Da de første bind af MEGA² udkom i 1975, og der i de forgangne 35 år er fremkommet nye afhandlinger, er det nødvendigt også at inddrage disse. Foreløbig drejer det sig om tre bind, 1, 8 og 41, mens bd. 13 er under udarbejdelse. Udgaven er nu på 43 bind, og planen er at udgive yderligere bind især fra 2. afd. i MEGA², hvor antallet af de hidtil ukendte manuskripter er langt højere end blot det "Grundrids", der første gang udkom umiddelbart før 2. verdenskrig.

Marx-Engels-Collected Works indeholder adskillige af manuskripterne i oversættelse til engelsk, og MECW er for tiden den mest fuldstændige værkudgave, her findes således også "Manuskriptet 1861- af Marx, oversat på basis af MEGA². I MECW mangler dog materiale, som i mellemtiden er blevet udgivet i MEGA², som f.eks. artikler fra New York Tribune.

Fremtidsperspektiver

Der er lang vej igen, før alt fra Marx og Engels er udgivet sammen med analyser af de historiske omstændigheder, hvorunder teksterne blev produceret, og hvilken gennemslagskraft de havde i samtiden. Det vil formentlig endnu vare nogle årtier, inden udgivelsen kan afsluttes, og en koordineret analyse kan sætte ind med adgang til alle efterladte tekster. At udgivelsen kommer til at strække sig over 60-70 år medfører, at retningslinjerne for bearbejdelsen af teksterne principielt må fastholdes næsten uanset ændringerne i den udgivelsesmæssige udvikling.

Arbejdet med de enkelte bind kan nemt komme til at vare mere end ti år. Man kan konstatere, at introduktionerne i visse tilfælde svulmer op og går langt videre end den nødvendige beskrivelse af de principper, arbejdet med bindet har fulgt. Lange diskussioner i introduktionen risikerer hurtigt at forældes på baggrund af nye forskningsresultater, nye bind i serien og nye problemstillinger.

En anden udfordring er den løbende og den langsigtede finansiering. Indtil år 2015 er udgivelsen af MEGA² sikret. Til den tid vil en ny evaluering være afgørende for udgivelsens fortsættelse. Man kan håbe på, at der i det mindste gives grønt lys for de bind, der allerede er ret langt fremskredne. Man kan også håbe på, at bevillingerne vil blive øget i betragtning af, at udgaven har fået en bred anerkendelse i tysk og international presse og i videnskabelige tidsskrifter. Man kan ligeledes pege på, at udgaven bliver brugt mere og mere, citeringer af MEGA-bind er blevet hyppigere og enkelte bind har allerede måttet genoptrykkes.

Det lader til, at rekrutteringen af nye medarbejdere ikke lige nu volder store problemer, men de fleste af de gamle medarbejdere fra tiden før 1990, som indtil nu har stået for det meste af publikationen, vil naturnødvendigt bortfalde i de kommende år; specielt må man være bekymret for medarbejdergruppen i Moskva. Ikke kun for dens arbejde med enkelte bind, men også pga. de russiske medarbejders kendskab til samlingerne i Moskva, og det arbejde der dér udføres for hele udgaven.

Til trods for problemer af forskellig karakter er det anerken-

delsesværdigt, at det fortsat er muligt at udgive et til to bind årligt, hvilket i sammenligning med tilsvarende store historisk-kritiske udgaver ikke er et ringe resultat.

Gerd Callesen

Noter

1. Om MEGAs historie se: Den første MEGA. Rjazanovs bidrag til den historisk-kritiske Marx/Engels-udgave. I: Arbejderhistorie (København). 1995/2 s. 51-62 – er redaktør for “Beiträge zur Marx-Engels-Forschung“, 1991 – Årbogen og dens ekstrabind indeholder et omfattende materiale vedr. udviklingen af den første og anden MEGA og artikler om arbejdet med udgaven; Gerd Callesen: MEGA – ett projekt för vår tid. Utgivning av Marx’ och Engels’ manuskript. I: Manifestet 1848-1998. Stockholm 1998. S. 251-265.
2. Karl Marx, Friedrich Engels Gesamtausgabe (MEGA). Vierte Abteilung : Exzerpte, Notizen, Marginalien : Probeheft. Berlin 1983.
3. Karl Marx, Friedrich Engels Gesamtausgabe (MEGA). Editionsgrundsätze und Probestücke, Berlin 1972.
4. Editionsrichtlinien der Marx-Engels-Gesamtausgabe (MEGA). Berlin 1993.

MEGA digital – Økonomiske tekster af Karl Marx på Internettet

■ hæfte 4 (2010) af tidsskriftet Sozial.Geschichte Online rapporteres der om, hvor langt man er kommet med arbejdet på Marx-Engels-Gesamtausgabe (MEGA²), den historisk-kritiske udgave af Karl Marx’ og Friedrich

Engels’ manuskripter og korrespondance. MEGA² udgives af den Internationale Marx-Engels-stiftelse (Amsterdam) og udkommer nu på Akademie Verlag i Berlin.⁵ I rapporten gøres der visse overvejelser om udsigterne til en digitaliseret version, uden at man dog går i detaljer med mulighederne. Heller ikke her tillader pladsen en udtømmende diskussion af fordelene og ulemperne ved en digitalisering af historisk-kritiske udgivelser, men læsere har nu fået mulighed for selv at danne sig et billede af mulighederne og grænserne for en digital version af MEGA². For fra december 2010 har man kunnet finde fem bind med et akkumuleret emneregister for de forskellige versioner af andet bind af “Kapitalen” på Internettet. Alle interesserede kan gratis finde dette på adressen <http://telota.bbaw.de/mega/>. Den første version med tre bind blev gjort tilgængelig i april 2009; hvad er det så, man kan finde der?

Som bekendt præsenterer MEGA² teksterne i fire afdelinger.⁶ I første omgang har man udvalgt II afdeling “Kapitalen” og forarbejderne til den; bearbejdelsen af denne er næsten helt afsluttet og med undtagelse af delbind II/4.3 foreligger samtlige bind inden for denne afdeling. Til forskel fra alle hidtidige udgaver af “Kapitalen” indeholder denne afdeling samtlige versioner af og udkast til – også de tekster, som hidtil ikke har været udgivet – “Kapitalens” første bind af Marx samt de efter dens død af Engels redigerede trykte versioner. Bindene i II afdeling af MEGA² dokumenterer i deres redaktionelle apparater på detaljeret måde sammenhængen mellem disse forskellige versioner. Det er målet med MEGA-di-

gitaliseringsprojektet at gøre det i II afdeling fremlagte korpus af økonomiske tekster tilgængeligt på tværs af bindene. Derved bliver det muligt at forske i de intertekstuelle sammenhænge mellem de enkelte manuskriptversioner og trykte versioner, og det gøres via akkumulerede registre samt via en fuldtekstsøgning. Den omfattende tekstsamling af Marx’ økonomiske skrifter bliver således gjort lettere tilgængelig for forskningen. De editerede tekster præsenteres side- og linjeidentiske med de trykte MEGA²-bind, hvorved der åbnes mulighed for videnskabelig citering.

Præsentationen af den digitaliserede MEGA² sker på et imaginært skrivebord, hvor man kan åbne så mange vinduer, man ønsker, hvorved alle de tekster, registre og søgeresultater, man har brug for kan vises samtidigt eller parallelt. Vinduerne kan anbringes, som man nu har behov for, og da “skrivebordet” er væsentligt større end computerskærmen, kan man bevare overskueligheden, selv når der arbejdes i flere vinduer. Præsentationen åbner med en kort indføring. De nøjere oplysninger om indhold og funktionsmåde gives i en projektbeskrivelse i feltet “Über das Projekt” [Om projektet]. En vejledning, der ligeledes findes i dette felt giver desuden en forklaring på applikationens anvendelse. De forklarende tekster (introduktionen, projektbeskrivelsen og vejledningen) er på tysk, men det er hensigten også at bringe projektbeskrivelsen og helst også de andre forklarende tekster på engelsk.

For tiden kan man i den digitale udgave af MEGA² få adgang til de editerede tekster af fem MEGA-bind, heriblandt “Grun-

drisse" (II/1), "Sechstes Kapitel des ersten Buches: Die Resultate des unmittelbaren Produktionsprozesses" (II/4.1), manuskripter af Marx vedrørende andet bind af "Kapital" (II/4.1, II/11) og de dertil knyttede redaktionelle tekster (II/12) samt den af Engels redigerede trykte udgave af denne bog (II/13). Inden længe vil også den editerede tekst til først-udgaven af "Kapitalens" første bind (kapitalens produktionsproces) fra 1867 blive lagt på nettet. Desuden er der mulighed for at foretage fuldtekstsøgninger i alle bind samt et akkumuleret digitalt emneregister til de forskellige versioner og forberedende tekster til "Kapitalens" andet bind. I denne sidstnævnte forbindelse gives der i første omgang en henvisning til bindene II/11, II/12 og II/13, således at man ved hjælp af registeret kan følge udviklingen fra tekststedernes undfangelse i Marx' manuskript (II/11) via redaktionsmanuskriptet (II/12) frem til den trykte udgave (II/13) af andet bind af "Kapitalen". Henvisninger i manuskript I (II/4.1) angives i bindene II/11, 12 og 13. Samtlige øvrige tekster og registre findes i den trykte udgave af MEGA². Projektet er resultat af et samarbejde mellem akademiinitiativet Marx-Engels-Gesamtausgabe ved Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften (BBAW), arbejdsgruppen Telota ved BBAW og en gruppe af japanske forskere ved Tohoku-universitet Sendai og Hosei-universitetet i Tokio.

Foruden denne frit tilgængelige applikation på Internettet, der er viet "Kapitalen", har der fra begyndelsen af 2011 ligget andre uddrag af MEGA² på nettet. Det drejer sig om Feuerbachtserne. For det første findes teksten, som Marx i foråret 1845 nedskrev den i en notesbog sammen med boglister, adresser, korte uddrag og andre bemærkninger og gav overskriften "1) ad Feuerbach" fra MEGA² bind IV/3⁷ BBAW's edoc-server på adressen: urn:nbn:de:kobv:b4-opus-17680.⁸ Denne tekst af Marx suppleres med oplysninger om dens opståen hentet i apparatet til MEGA² IV/3. For det andet finder man i det netop udkomne bind

I/30⁹ i fortegnelsen over varianter den af Engels i 1888 udgivne version Karl Marx über Feuerbach (niedergeschrieben in Brüssel im Frühjahr 1845)¹⁰. Sammen med en fortegnelse over ændringer af Engels samt nogle oplysninger om tekstens opståen hentet i apparatet til MEGA² I/30 er den at finde på adressen: urn:nbn:de:kobv:b4-opus-17694¹¹. Hermed foreligger for første gang også digitalt de historisk kritiske editioner fra Marx' hånd til nogle af hans centrale tekster.

Regina Roth

Noter

1. Karl Marx / Friedrich Engels: Gesamtausgabe (MEGA), Dietz: Berlin (DDR) 1975-1992. Hrsg. von der Internationalen Marx-Engels-Stiftung Amsterdam, Akademie Verlag: Berlin 1998ff.
2. Afdeling I dækker værker, artikler og udkast, afdeling II "Kapitalen" og forarbejderne til den, afdeling III dækker korrespondancen og afdeling IV dækker excerpter, notitser og marginaler, altså bemærkninger og tegn i lokaliseret i margen.
3. Karl Marx / Friedrich Engels, Gesamtausgabe (MEGA). Vierte Abteilung, Band 3: Exzerpte, Notizen, Marginalien Sommer 1844 bis Anfang 1847. Bearb. von , Lev Čurbanov, Ol'ga Koroleva und Ljudmila Vasina. Unter Mitw. von, Akademie Verlag: Berlin 1998 (MEGA² IV/3).
4. Den nuværende (marts 2011)URL hedder: <http://edoc.bbaw.de/volltexte/2011/1768/>.
5. Karl Marx / Friedrich Engels, Gesamtausgabe (MEGA). Erste Abteilung, Band 30: Werke, Artikel, Entwürfe Mai 1883 bis September 1886. Bearb. von , Akademie Verlag: Berlin 2011 (MEGA² I/30).
6. Første gang udkommet som tillæg til i Engels' afhandling „Ludwig Feuerbach und der Ausgang der klassischen deutschen Philosophie“, J.H.W. Dietz: Stuttgart 1888.
7. Den nuværende URL (marts 2011) hedder <http://edoc.bbaw.de/volltexte/2011/1769/>.

SFAH 40 år

Anledning af SFAH's 40-års jubilæum den 4. december afholdtes torsdag den 2. december en jubilæumsreception i ABA's sal på Nørrebrogade fra kl. 16 til 19. Selskabet bød på vin og pindemadder.

Bestyrelsesmedlem og SFAH's repræsentant i Arbejdermuseet & ABA's bestyrelse Thomas Wegener Friis bød velkommen med et kort vue over de 10 sidste års udfordringer og ændringer i forholdene omkring selskabet. Han betonedede især de kraftigt stigende portoudgifter som følge af regeringens attack på fagpressen gennem fjernelsen af portostøtten samt stadig flere krav til udgivelsen af Arbejderhistorie fra Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation for en mindre støtte. Det blev også konstateret, at selskabet havde bevæget sig i en mindre ideologisk (*teoretisk*, blev det bemærket fra salen) retning, der bl.a. giver sig udslag i et bredere spektrum af emner for selskabets publikationer. Trods alt mente Thomas, at forsamlingen kunne være tilfreds med et selskab i udvikling.

Herefter blev ordet givet videre til arkivchef og tidligere formand Henning Grelle, der stod for dagens jubilæumstale. Traditionen tro brugte Henning anledningen til se tilbage i tiden. Først tilbage til oprettelsen i 1970, hvor især tidligere forskningsbibliotekar ved ABA Gerd Callesens indsats blev fremhævet. Selv var han kun en 20-årig studentermedhjælper, der med lange ører fulgte de indledende møder op til stiftelsen fra sidelinjen i kælderen under Folkets Hus på Enghavevej – og med nysgerrige øjne, da de arbejderhistoriske koryfæer kom til selve general-

Henning Grelle holder tale ved SFAHs 40 års jubilæum.
(Foto: Margit Bech Larsen)

forsamlingen højere oppe i huset. Flere af disse *founding fathers* var også til stede ved 40-års-jubileet og kunne nikke bekræftende til flere af Hennings historier.

Taleren mindedes særligt 1970'ernes weekendseminarer i Molslaboratoriet ved Femmøller og på Sostrup Kloster ved Grenå. Disse sammenkomster vakte tydeligvis mange gode minder – både fagligt og socialt. I den mere alvorlige ende fremhævedes bestyrelses- og redaktionsmedlemmernes vilje til at enes om at

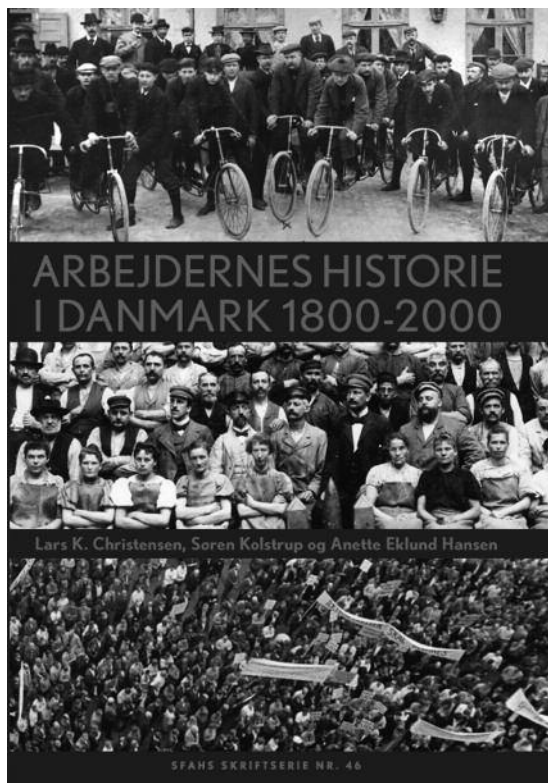
formidle arbejderbevægelsens historie trods de enkeltes forskellige partipolitiske ståsteder. En enkelt episode erindredes dog, hvor han kom i problemer. Det var da han på et tidspunkt i sin formandsperiode (1979-1993) lagde op til, at bestyrelsen i højere grad skulle koordinere Årbogen og Meddelelsernes temaer. Men den gik ikke. Troede han, at han var formand Mao, var svaret fra redaktionerne?

Afslutningsvis fremhævede Henning udgivelsen af Claus Brylds doktordisputats om *Den*

demokratiske socialismes gennembrudsår i 1992 som et af selskabets faglige højdepunkter. Det glædede ham derfor også, at selskabet netop stod over for at udgive dets anden doktorafhandling, nemlig Knud Knudsens *Dansk fagbevægelses historie frem til 1950* (udkom januar 2011).

Alt i alt anså Henning selskabets fremtid som så lys, at det fortjente "3 hurra og et kort".

Jesper Jørgensen

Arbejdernes historie i Danmark 1800-2000

Bogen fortæller om hvordan den moderne arbejderklasse blev til i Danmark, og om hvordan arbejderne organiserede sig fagligt og politisk. Den fortæller om vigtige arbejdskampe og politiske reformer – men også om hverdagslivet i arbejderkvartererne og på fabrikkerne.

“Vil man oplyses om danmarkshistorien udtrykt med en lidt diffus velvilje over for venstrefløjens bredeste forstand uden dog at være dogmatisk marxistisk, er denne bog udmærket ...”

Jes Fabricius Møller, Politiken

Lars K. Christensen, Søren Kolstrup og
Anette Eklund Hansen:

Arbejdernes historie i Danmark 1800-2000.

SFAH 2007. 464 sider. Pris kr. 249,-

Arbejderbevægelsen, venstrefløjens og Europa 1945-2005

Redaktion
Sebastian Lang-Jensen
og Karen Steller Bjerregaard

SFAH's skriftserie nr. 50

Arbejderbevægelsen, venstrefløjens og Europa 1945-2005

Historien om arbejderbevægelsen, venstrefløjens og EF/EU er et vigtigt kapitel i dansk efterkrigshistorie. Antologiens historiske og politologiske analyser er en samling af den aktuelle forskning på området og et bidrag til forståelsen af den danske europadebat i dag. Blandt forfatterne er bl.a. Niels Finn Christiansen, Jytte Larsen, Søren Kaj Andersen og Nikolaj Petersen.

“Antologiens inddeling i emner og perioder fungerer godt, og periodiseringen giver især et godt overblik over udviklingen i partiernes EU-politik. Som eksempel kan nævnes rødderne til de danske EU-forbehold.” *Kasper Sørensen, Rubicon*

Sebastian Lang-Jensen og Karen Steller
Bjerregaard (red.):

*Arbejderbevægelsen, venstrefløjens og Europa
1945-2005.*

SFAH 2009. 215 sider. Pris kr. 199.

Knud Knudsen:

Dansk fagbevægelses historie frem til 1950 – fra arbejdets perspektiv.

SFAH 2011. 736 sider.
Pris kr. 299.

Udgivelsen er rigt illustreret.

Bogen kan bestilles på
www.sfah.dk.
Medlemmer 20 % rabat.

Dansk fagbevægelses historie frem til 1950

Knud Knudsens doktorafhandling er uomgængelig for den, der vil beskæftige sig med og forstå den danske fagbevægelse.

Bogen giver en bred fremstilling af dansk fagbevægelses historie fra ca. 1870 til 1950. Udgangspunktet er arbejdet og arbejdsforholdenes udvikling belyst gennem arbejdernes egne erindringer nedskrevet omkring 1950. Bogen koncentrerer sig om forholdet mellem de faglige organisationer og medlemmerne i en tid kendetegnet ved industrialiseringens og den kapitalistiske markedsøkonomis udbredelse.

“Ikke funny haha, men lystbetonet, tør jeg sige – og fastholdende. Knud Knudsen har grundlæggende styr på sit kildemateriale ...”

Per Pilekjær, Nordjyske Stifttidende

“Det er en rigtig god idé, Knud Knudsen har fået. Der er en tendens til at se arbejderne alene som klasse eller alene som socialdemokrater eller proletarer, men de var naturligvis så meget andet, og fagstolthed var en stor del af energien i lønmodtagernes organisering.”

Arne Hardis, Weekendavisen